

به نام خدا

برنامه عدالت آموزشی در نظام آموزشی دانشگاه علوم پزشکی نیشابور

مفهوم عدالت آموزشی

مفهوم عدالت آموزشی نیز همواره و در همه اعصار مورد توجه متخصصان تعلیم و تربیت بوده است. آنان در طول زمان‌های گوناگون تلاش کرده‌اند برنامه‌های درسی را به گونه‌ای طراحی کنند که هر چه بیشتر به سمت نظریه‌های یادگیری مبتنی بر عدالت‌محوری سوق یابد. انواع نظریه‌های یادگیری را می‌توان بر مبنای مفروضات فلسفی در قالب دو رویکرد تقسیم کرد و در طیفی گنجانده که ابتدای آن عینیت‌گرایی و انتهای دیگر آن رویکرد سازنده‌گرایی قرار می‌گیرد. عینیت‌ها، سال‌ها بر حوزه آموزش و پرورش سیطره داشته‌اند و رویکردهای سنتی به یادگیری و تدریس را که بر اساس نظریه‌های رفتارگرایی و شناخت‌گرایی بوده، در بر می‌گیرند. این رویکرد در واقع زیربنای رویکرد واقع‌گرا هستند. در تقابل با این دیدگاه و در آن روی طیف، سازنده‌گرایی قرار دارد که فرض اساسی و بنیادی آن این است که دانش به‌طور مستقل از یادگیرنده وجود ندارد، بلکه ماهیتی بنامدنی دارد.

در واقع، عدالت آموزشی به مهیاسازی فرصت‌های برابر، متناسب با نیازهای ویژه هر فرد، اشاره دارد، زیرا افراد در دانش، مهارت، توانایی، انواع یادگیری و پیشینه فرهنگی و نیازهای آموزشی‌شان با هم متفاوت هستند. منظور از فرصت برابر، جلوگیری، حذف یا کاهش تبعیض بین افراد از لحاظ جنسیت، نژاد، وضعیت جسمانی، سنی، زبانی و طبقه اجتماعی است.

تعریف عدالت آموزشی

عدالت آموزشی یعنی بهره‌مندی همه استعداد‌های کشور از امکانات آموزشی متناسب با نیاز آنان. عدالت در جامعه زمانی محقق می‌شود که عدالت آموزشی در آن جامعه برقرار باشد. در تعریفی جامع، عدالت آموزشی عبارت است از یک فرایند، نه یک برونداد که:

الف) به دنبال توزیع یا بازتوزیع منابع، فرصت‌ها و امکانات است.

ب) ریشه‌ها و عوامل محدودیت‌های تربیتی و ناعدالتی‌های تربیتی را به چالش می‌کشد.

ج) به دنبال تقویت توانایی‌های افراد است تا بتوانند با کشف استعداد‌های خویش به خودمختاری برسند.

د) با استفاده از جلب رضایت همه افراد از طریق توزیع امکانات تربیتی، نوعی مشارکت اجتماعی داوطلبانه بین افراد به وجود می‌آورد.

تحقق عدالت آموزشی

در محیط‌های آموزشی زمانی عدالت تحقق می‌یابد که یادگیرندگان از طریق درون‌دادها و فرایندها در دانشگاه، بتوانند اهداف علمی، اعتقادی، اجتماعی و آموزشی را کسب کنند. فراهم کردن فرصت‌های برابر و عادلانه آموزشی جزئی از عدالت آموزشی است و رسیدن به عدالت آموزشی برای تمام جوامعی که آموزش و پرورش را یک جزء مهم در زندگی افراد می‌دانند، امری اصلی به شمار می‌رود. برای دستیابی به عدالت آموزشی و بهره‌مندی کلیه یادگیرندگان از منابع، بدون در نظر گرفتن طبقه اجتماعی، اقتصادی، جغرافیایی، نژاد، قومیت، زبان، مذهب و خانواده، باید توزیع منابع به شکل عادلانه و با توجه به شرایط کلیه یادگیرندگان انجام شود. برای رسیدن به این مهم و دستیابی عادلانه به فرصت‌های آموزشی، لازم است منابع انسانی کارآمد و ماهر در همه مناطق توزیع شوند. همچنین، در توزیع و تخصیص منابع همه یادگیرندگان باید نیازها و شرایط آن‌ها در نظر گرفته شود.

اگر عدالت اجتماعی (آموزشی) به واسطه برابری فرصت‌ها و خدمات آموزشی به دست آید، نیاز است مقرراتی برای روش‌هایی که این فرصت‌ها را برای همه مدرسان قابل دسترسی و دستیابی، قابل پذیرش و سازگاری کرده‌اند و آنان را در انتخاب مطالب مورد نیاز و نحوه یادگیری تقویت می‌کند، وضع شود.

راهکارهای افزایش عدالت آموزشی

برای کسب عدالت آموزشی در متون علمی راهکارهای متفاوتی مطرح شده‌اند. تأمین و گسترش برابری فرصت‌ها و عدالت آموزشی شامل توزیع نیروی انسانی ماهر در دانشگاه، آگاه کردن برنامه‌ریزان نسبت به اهمیت و نتایج برابری فرصت‌های آموزشی و عدالت آموزشی و حذف کلیشه‌های جنسیتی، ملیتی، قومیتی، نژادی و توجه به تفاوت در ادیان و مذاهب و برخورد عادلانه براساس وضعیت اجتماعی، اقتصادی و توانمندیهای جسمی بین دانشجویان جهت برنامه ریزی درسی بهتر و آموزش کارآمدتر بر اساس حداقلهای قابل قبول مطابق با مصوبات و آیین نامه های موجود است.

نقش نظام آموزشی در عدالت آموزشی در دانشگاه‌های علوم پزشکی

به نظر یانگ (در کتاب تعهد در برابر عدالت) برای رفع بی‌عدالتی باید عوامل ساختاری آنرا از بین برد. نظام آموزشی کشور وظیفه دارد با دیدگاه عدالت محورانه و مستقل از مسائل سیاسی و مبتنی بر برنامه های بلند مدت تصمیمات خرد و کلان خود را تبیین و اتخاذ نماید. این تصمیمات باید به گونه ای باشد که فرصت مناسبی را برای استعداد های مختلف فراهم کند. بنابراین می توان گام های زیر را به عنوان حرکت های اصلی در این زمینه توصیه نمود:

گام اول: تعریف شاخصه های عدالت آموزشی در دانشگاههای علوم پزشکی.

گام دوم: بازنگری محتوای آموزشی به صورت منظم و تغییر آن بر اساس پیشرفت علوم مختلف و نیاز جامعه.

گام سوم: راه اندازی نظام آموزشی از راه دور و آموزش الکترونیکی در دانشگاه ها

گام چهارم: ارتقاء کیفیت اعضای هیئت علمی (اجرای آیین نامه رکود علمی) و توزیع عادلانه ی نیروی انسانی متخصص و استادان با تجربه که اغلب تمایل دارند به مراکز استان ها و دانشگاه های بزرگ مهاجرت نمایند. البته باید امتیازات تشویق کننده برای مناطق محروم به اندازه های باشد که چنین تمایلی ایجاد نگردد؛ چرا که در طی دهها سال مشاهده شده است که این امر حتی با آیین نامه ها و دستورالعمل هایی که گذار از آنها کار چندان سختی نیست غیر ممکن نمی آید.

گام پنجم: استعداد یابی و استعداد شناسی در دانشگاه های علوم پزشکی است، به نحوی که سعی می گردد؛ استعدادها شناسایی شده و از انحراف آنها پیشگیری گردد. ازسوی دیگر فضای نظام آموزشی برای شکوفایی هر چه بیشتر استعدادها شناخته شده و زمینه را برای به فعلیت رساندن قابلیت‌ها مساعد می کنند.

گام ششم: اعتبار بخشی منظم، طبق شاخصه های علمی تبیین شده است. عبارت ارزشیابی در عدالت آموزشی با چیزی که امروزه به عنوان اعتبار بخشی در نظام های آموزشی مطرح گردیده متفاوت و مشترک است. زیرا برخی از شاخصه های اعتبار بخشی را شامل می گردد و در برخی جنبه ها متفاوت است.

نقش دانشگاه در عدالت آموزشی در دانشگاه های علوم پزشکی

مهم ترین عامل تغییرات مثبت و منفی در دانشگاه ها را می توان نیروی انسانی معرفی کرد. هر چقدر نیروی انسانی با تجربه تر، با انگیزه تر و دارای تحصیلات بالاتری باشد، انتظار می رود کمیت و کیفیت آموزش افراد نیز بهبود پیدا کند. برای سایر عوامل یعنی تجهیزات، فضای آموزشی و ... نیز تأثیر گذاری مشابه، اما کمتری پیش بینی می شود

گام اول: در تمامی مکاتب فلسفی مطرح شده، آزادی محصول عدالت است. بنابراین یکی از شاخصه های وجود عدالت آموزشی، آزاد بودن دانشگاه ها در انتخاب دانشجو، استاد، روش آموزش، محتوای آموزشی، روش ارزشیابی و بسیاری از موارد دیگر است که استاد یا دانشجو لازم است، با توجه به نیازسنجی اولیه و نیازهای جامعه، آن را مورد توجه قرار دهند. هر چند نباید از مفید بودن ارزشیابی و اعتبار بخشی به صورت جامع و ملی چشم پوشی کنند.

گام دوم: یکی از مهم ترین ارکان صلاحیت، عدالت است. بنابراین انتخاب اعضای هیئت علمی که در ارتباط و رفتار با خود، خالق هستی و دیگران عادل باشند، نکته ای است که بسیار اهمیت دارد. مهم ترین اقدام بر اساس این مبنا جذب اعضای هیئت علمی با کیفیت و کافی جهت تدریس مناسب است.

گام سوم: آنچه در اغلب دانشگاه های علوم پزشکی باید به آن توجه نمود رفع تفاوت و تبعیض موجود (حتی فکر وجود تبعیض) بین دانشجویان پزشکی با دیگر دانشجویان است. این اقدام بیش از اینکه به دانشجویان دیگر رشته ها کمک نماید به دانشجویان پزشکی این امکان را می دهد که در بهبود شرایط جسمی بیماران خود تلاش نمایند تا بتوانند از قید غرور کاذبی که نظام آموزشی به آنها القاء می نماید رها شده و در آینده این توانایی را داشته باشند که با روش گروهی (و نه یک تنه و از موضع قدرت) و به کمک تمامی اعضای گروه سلامت به مقابله با بیماری ها بپردازند.

گام چهارم: پرهیز از سیاسی نمودن مدیریت ها و نهادینه کردن ثبات مدیریت آموزشی در دانشگاه ها است که باعث تسریع تحقق عدالت آموزشی می شود. عدالت آموزشی ایجاب می کند؛ عاقل ترین و داناترین افراد موقعیت های علمی و مدیریت آموزشی را به دست گیرند.

گام پنجم: برقراری عدالت آموزشی در دانشگاه های علوم پزشکی بدون توجه به عدالت سازمانی به سختی ممکن می گردد. بنابراین تلاش در جهت ارتقاء سطح عدالت سازمانی وظیفه ی بعدی دانشگاه در جهت تحقق کامل عدالت آموزشی است.

گام ششم: گسترش فضاهای آموزشی (به ویژه آموزش بالینی) جهت توزیع عادلانه ی دانشجویان و پیشگیری از تراکم آنان در بخش های بالینی است. به عبارت دیگر جذب دانشجویان لازم است بر مبنای درخواست دانشگاه ها و آن هم بر اساس شرایط و امکانات

موجود باشد تا بتوان عدالت آموزشی را فراهم نمود، نه بر اساس فشارهایی که باعث می شود سالانه سیر صعودی تعداد دانشجویان در دانشگاه های علوم پزشکی به نمایش گذاشته شده و این امر موجب افتخار دانشگاه به شمار آورند؛ بدون آنکه چیزی بر شرایط و امکانات سال های قبل از نظر بالینی و آموزشی اضافه کرده باشند. این مسئله باعث می گردد که دانشجویانی بدون کسب توانمندی های لازم فارغ التحصیل شوند که خلاف اصول عدالت آموزشی است.

گام هفتم: فراهم نمودن زمینه ی ارزیابی و ارزشیابی عادلانه دانشجویان و دادن پاداش و کیفر بر حسب عملکرد آنان به صورت عادلانه است. که خود به شکل جداگانه بحث عدالت در ارزشیابی دانشجویان را مطرح می سازد که امری بسیار مهم و در عین حال گسترده می باشد.

نقش دانشجویان در تحقق عدالت آموزشی در دانشگاه-های علوم پزشکی

گام اول: شاید بتوان مهم ترین نقش دانشجویان در تحقق عدالت آموزشی را تلاش در جهت اهداف اصلی خود از حضور در دانشگاه و پذیرش سختی ها و استرس های بسیار در این زمینه خواند. مسئولین زمانی به خواسته های آموزشی دانشجویان (استاد بهتر، ارتقاء کیفیت محیط بالینی و آزمایشگاهی، تجهیزات و ...) اهمیت بیشتری خواهند داد که دانشجویان در فرایند آموزش و در پایان دوره، عملکرد کیفیت بهتری را از خود نشان داده و از این طریق معلوم می شود که بهترین استفاده را از امکانات موجود نموده اند.

گام دوم: هم زمان با تأکید بر اینکه عدالت آموزشی حق هر دانشجو است، باید تعهدی که در برابر آن برای سازمان یا فرد دهنده حق اعمال می گردد تبیین شود. به عبارت دیگر رابطه ی متقابل حق و تکلیف لازم است، روشن شود. البته در راستای پر بار شدن عدالت آموزشی نباید از جنبش ها و حرکت های مداوم و یا مقطعی دانشجویان در قالب خواست های مشروع آموزشی و به صورت قانونمند غافل گردید. ذکر این نکته لازم است که سکوت و انزوای دانشجویان روشنفکر و فعال می تواند به ارتقاء عدالت آموزشی در دانشگاه ها آسیب وارد نماید، چرا که دانشجو آرمان خواه است و از هر چیزی بهترین آن را طلب می کند که این مسئله در عدالت آموزشی نیز مطرح می شود

سایر برنامه های آموزشی عدالت محور دانشگاه علوم پزشکی نیشابور

دانشجویان چپ دست:

در خصوص دانشجویان چپ دست در کلاس درس برای آنها صندلی مخصوص چپ دست ها قرار گرفته است. و همچنین در هنگام امتحانات از قرار گرفتن صندلی برای این گروه از دانشجویان اطمینان حاصل می گردد.

شرکت دانشجویان در المپیاد و مسابقات ورزشی: در شیوه نامه جامع ارزیابی دانشجویان به این موضوع پرداخته شده است. بدین صورت که آموزش لیست دانشجویانی که در المپیادهای علمی، مسابقات ورزشی و فرهنگی شرکت کرده اند را برای اساتید ارسال می کند تا در خصوص موجه شدن غیبت دانشجویان در کلاس های درس مساعدت لازم صورت گیرد. و همچنین به صلاح دید اساتید با آموزش مجازی یا سایر موارد عدم حضور دانشجو در کلاس جبران گردد. شایان ذکر است که دانشجو باید با همراهی استاد تمام تلاش خود را

برای جبران ساعات آموزشی (تئوری، عملی، کارآموزی و کارورزی) داشته باشد. در صورتیکه المپیاد یا مسابقات در زمان امتحانات میان ترم یا پایان ترم باشد با پیگیری آموزش و هماهنگی با استاد مربوطه، در روز برگزاری المپیاد هیچ آزمونی در برنامه امتحانات قرار نمی گیرد.

تفکیک جنسیتی:

این دانشگاه فقط در ارائه دروس دانش خانواده و تربیت بدنی تفکیک جنسیتی را لحاظ می کند.

ملیت:

در دانشگاه علوم پزشکی نیشابور هنوز دانشجوی بین الملل نداریم. ولی وب سایت انگلیسی و فارسی توسط واحد بین الملل برای این عزیزان ایجاد گردیده که آیین نامه و دستورالعمل های آموزشی در سایت مربوطه قرار داده شده است.

قومیت:

در اختصاص اتاق در خوابگاهها مجزا بودن قومیتها مد نظر گرفته می شود.

دین:

در خصوص دانشجویان با ادیان مختلف جدا از اینکه در ارائه اتاق در خوابگاهها بصورت جداگانه می باشند. روزهای مهم در تقویم سالیانه آنها بعنوان مثال روز کریسمس برای دانشجویان مسیحی تعطیل می باشد.

مذهب:

کلاسها طوری برنامه ریزی می گردد که هنگام نماز بعنوان مثال دانشجویان اهل سنت بتوانند سر وقت و بصورت جداگانه نماز خود را به جا آورند.

سلامت عمومی و معلولیت:

در صورت عدم سلامت عمومی، دانشجو به مراکز پزشکی مربوطه و یا اداره مشاوره دانشگاه ارجاع می گردد. و همچنین جهت تردد برای دانشجویان و مراجعین معلول در ورودی ساختمان رمپ ایجاد و داخل ساختمان آسانسور موجود می باشد.

امور اقتصادی:

وضعیت اقتصادی دانشجویانی با پر کردن چندین پرسشنامه مشخص می گردد. برای دانشجویانی که نیاز به حمایت اقتصادی دارند صندوق رفاهی دانشگاه، وام های دانشجویی و یا تخفیفات شهریه در نظر گرفته می شود.

آموزش مجازی:

برای کلاس هایی که به صورت مجازی برگزار می گردد LMS نوید خریداری شده تا فایل های آفلاین اساتید در سامانه قرار گیرد. دانشجویانی که بنا به موقعیت جغرافیایی خود از اینترنت پرسرعت برای کلاس های آنلاین محروم هستند یا در وصل شدن به کلاس آنلاین با مشکل مواجه می شوند می توانند از فایل های آفلاین استفاده نمایند. همچنین در خوابگاه نیز دانشجویان از Wi-Fi رایگان استفاده می کنند.

بازنگری برنامه عدالت آموزشی در نظام آموزشی دانشگاه علوم پزشکی نیشابور در خردادماه ۱۴۰۳

تصویب برنامه "عدالت آموزشی در نظام آموزشی" در شورای آموزشی دانشگاه علوم پزشکی نیشابور، تیرماه ۱۴۰۳

